

AFFEKTREGULERING I UDVIKLING OG PSYKOTERAPI

En anmeldelse af:

Peter Fonagy, Allan N. Schore og Daniel N. Stern:

Affektregulering i udvikling og psykoterapi.

Redigeret af Jens Hardy Sørensen.

Hans Reitzels Forlag 2006, 416 sider, kr. 325.

Charlotte Fougstrup Simonsen og Emma Beck

Affektregulering i udvikling og psykoterapi består af tekster af de tre fremtrædende teoretikere på feltet; Fonagy, Schore og Stern. Teksterne har tidligere været udgivet på engelsk i forskellige bøger og tidsskrifter og er nu for første gang samlet og oversat til dansk, hvilket er ganske glædeligt – og intet mindre end en debut for Schore.

Den danske redaktør, Jens Hardy Sørensen, har skrevet en omfattende »introduktion« – sådan lyder overskriften i hvert fald for bogens første kapitel – på godt 120 sider, hvilket er lidt over en tredjedel af bogens samlede sidetal. Imidlertid giver han ikke, hvad man kunne vente af en sådan overskrift, en egentlig introduktion og indføring i de tre teoretikers tænkning og arbejde, men en diskuterende og bred afdækning af feltet i form af en præsentation af sin egen model. Modellen og fremstillingen har integrativ karakter. Det der søges integreret er tilknytningsforskningen, som den finder sted hos bl.a. Fonagy, Stern og Beebe, med en evolutionistisk tilgang til psykologien med Plutchik som mest fremtrædende. Modellen søger også at integrere tanker fra den eksistentiale psykologi tillige med den mere klassiske psykoanalyse. Dette underbygges med neuropsykologisk forskning, hvor særligt Solms og Schore er repræsenteret. Sørensens model udspænder en matrix mellem det, som han hævder, er et helt grundlæggende og evolutionært indbygget behov for barnet, nemlig behovet for at *modtage og give interaktiv affektregulering*. Dette forhold er grundlæggende i alle menneskelige relationer, hvorfor Sørensen hævder, at modellen udspændes af ontologiske akser, uden for hvilke man ikke kan forestille sig nogen relationsform.

Sidst i hans »introduktion« er der anvisninger på, hvordan denne palet af psykologisk forskning kan hjælpe os på vej, når vi ønsker at udføre psy-

---

Charlotte Fougstrup Simonsen er stud.psych. ved Institut for Psykologi, KU.

Emma Beck er cand.psych. og MSc i psykologisk forskningsmetode fra University College London.

koterapi. Sørensen sammenfatter sit ærinde i citatet: »Jo mere, jeg ved om, hvordan vi er skabt til at fungere – om hvad neurofysiologien, spædbørnsforskningen, affektteorien, den kognitive psykologi, semantikken, informationsteorien, evolutionsbiologien og andre relevante fagområder kan fortælle mig om menneskets udvikling – jo bedre rustet er jeg til at være empatisk overfor patientens kommunikation på et givet tidspunkt i behandlingen« (p. 130). Om målet for psykoterapi skriver Sørensen, at det for al terapi er at bringe overensstemmelse mellem hovedelementerne i relationsformerne: mellem behovet for at give og modtage interaktiv affektregulering og mellem relationsformernes ydre indtryk og indre subjektive indtryk.

Sørensen har foruden at introducere affektreguleringsfeltet udvalgt teksterne af Fonagy, Schore og Stern, og her kan det undre, at de oversatte artikler af i hvert fald Stern og Schore synes stærkt redundante; fx rummer den kortere artikel af Stern *Den terapeutiske forandringsproces med inddragelse af tavs viden: Nogle implikationer af udviklingspsykologiske observationer for psykoterapi med voksne* tilsyneladende ingen pointer, der ikke forekommer i den længere *Ikke-fortolkende mekanismer i psykoanalytisk terapi: »Noget mere« end fortolkning*. I Schore-artiklen *Psyken i støbeskeen: tilknytning, den selvorganiserende hjerne og udviklingsorienteret psykoanalytisk psykoterapi* forekommer ligeledes gentagelser fra *Kommunikation mellem forældre og spædbørn og de neurobiologiske aspekter af den emotionelle udvikling*.

Teksterne falder i to dele under overskrifterne *Udvikling og Psykoterapi*, hvilket illustrerer det fælles udgangspunkt for Stern, Schore og Fonagy: Hos alle tre ligger en antagelse om, at viden om affektregulatoriske mekanismer i mor-barn-dyaden har relevans for forståelsen af, hvad der sker mellem terapeut og klient på det domæne af nonverbal, ikke-bevidst kommunikation, som antages at forløbe parallelt med det verbale og bevidste domæne i terapien. Imidlertid finder man ved læsningen af bogens artikler afgørende og interessante divergenser mellem forfatterne mht., hvordan viden om mor-barn-dyaden har relevans for vores forståelse af klient-terapeut-dyaden. Disse forskelle er interessante, fordi de implicerer væsentlige forskelle mht. den plads, det dynamisk ubevidste gives i forhold til det, der inden for feltet benævnes implicit relationel viden. I nærværende sammenhæng er det særligt interessant, idet det kaster lys over det forhold, de tre – alle psykoanalytisk skolede – har til den klassiske psykoanalyse.

Som vi har set det af titlerne på de bragte artikler, efterlyses hos Stern »noget mere« end fortolkningerne i den terapeutiske proces for at opnå forandring. Dette »mere«, mener han, skal findes indenfor det implicite relationelle domæne i form af *møde-øjeblikket*. Fortolkninger er ifølge Stern ikke i sig selv forandringsskabende. Det forekommer imidlertid ikke så mærkværdigt, idet Stern synes at have henvist fortolkningerne til at finde sted og angå det bevidste verbale niveau – her har de næppe heller haft nogen virkning i den klassiske psykoanalyse. Hvis en tolkning fremsat af Freud skulle virke,

skulle den netop ikke blot rette sig imod det verbale og bevidste niveau, men komme i berøring med primærprocesserne og det fortrængte ubevidste, hvor den psykiske lidelse antageligvis var forankret og kunne forløses. Stern efterlyser altså noget, der ikke blot befinder sig på bevidsthedens niveau – og det ville den klassiske psykoanalytiker godt kunne forstå, men ville så blive overrasket ved opdagelsen af, at Stern ikke søgte det, der her betragtes som det væsentlige, nemlig det dynamisk ubevidste. Det dynamisk ubevidste figurerer ikke hos Stern, og det ikke-bevidste niveau, som det terapeutisk virksomme og det forandringsskabende henvises til, kan måske bedst sammenlignes med det førbevidste niveau i Freuds første topik. Derudover gør Stern meget ud af at adskille det, der sker i møde-øjeblikke, fra tolkning af overføring og modoverføringsfænomener. For at et mødeøjeblik kan opstå, må terapeuten lægge sin behandlingsteknik væk og møde patienten *autentisk*. Herved vil den fælles implicite relation ændres, og ifølge Stern er det her, en kvalitativ forandring for patienten kan ske.

Schore deler det synspunkt med Stern, at en af de centrale opgaver i psykoterapeutisk arbejde handler om at fuldføre afbrudte udviklingsprocesser. Men i modsætning til Stern, som placerer »noget mere« ved siden af den *verbale eksplicite tolkning* af overførings- og modoverføringsfænomener, har Schore den pointe, at da overføring og modoverføring netop er transaktioner mellem terapeutens og klientens ubevidste, er terapeutens lydhørhed heroverfor det, som skaber forandringer hos patienten. Dette afspejler den forskel, der er mellem Stern og Schore i forhold til fastholdelsen af et egentlig dynamisk perspektiv, og det er da også karakteristisk at hvor Schore anvender et driftsbegreb, skriver Stern i stedet om motivation. At Schores projekt synes tættere forbundet med den klassiske psykoanalyse end Sterns bliver eksempelvis tydeligt, når han citerer Freuds forudsigelse af en fremtidig tilnærmelse mellem psykoanalyse og neurobiologi og placerer sit arbejde i det integrative videnskabelige felt, neuropsykoanalysen udgør. Han adskiller sig fra Stern og Fonagy ved at have som formål at integrere neurobiologisk viden om udviklingen af spædbarnets hjerne i en teori om tilknytningsfigurernes betydning for udviklingen af selvet. En af bogens styrker er, at dette formidles i et klart og enkelt sprog, som tager højde for læsere, der ikke til daglig beskæftiger sig med det neurovidenskabelige felt. Samtidig forekommer adskillelsen mellem, hvad der er faktuelle oplysninger og empiriske fund, og hvad der er antagelser og ideer, sober og tydelig for læseren. Dette er betydningsfuldt fordi arbejdet med at integrere viden fra forskellige discipliner, her psykoanalysen og neurovidenskaben, løber den samme risiko for at basere sig på den induktive metode som brugen af kliniske observationer i teoribygning kan gøre (jf. Fonagy: Grasping the Nettle: or Why Psychoanalytic Research is such an Irritant. Paper presented at the Annual Research Lecture of The British psychoAnalytical Society on 1st March, 2000. <http://www.psyoanalysis.org.uk/fonagy1.htm>).

Som det sidste vil vi pege på spørgsmålet om, for hvilke klientgrupper det mor-barn-dyadiske og affektregulatoriske perspektiv på psykoterapi har relevans. Her tegner sig endnu en vigtig forskel mellem de tre forfattere. I kapitlet *Landvindinger i neuropsykoanalyse, tilknytningsteori og traumeforskning: Implikationer for selvpsykologien* er Schore optaget af den specifikke relevans, viden om alvorlige tilknytningsforstyrrelsers skadelige effekt på spædbarnets neuroaffektive udvikling har for psykoterapeutisk behandling af patienter med borderline personlighedsforstyrrelse. Han ligger her helt på linje med Fonagy, hvis arbejde med affektregulering, mentalisering og selvets udvikling har dannet baggrund for et manualiseret psykoterapeutisk behandlingsprogram for samme patientgruppe (jf. Bateman & Fonagy: *Psychotherapy for Borderline Personality Disorder: Mentalization Based Treatment*, Oxford University Press 2004). I modsætning hertil argumenterer Stern for, at det observerbare dyadisk interagerende spædbarn er relevant for den måde, psykoterapi bedrives på generelt. Netop dette har givet anledning til en psykoanalytisk kritik af, hvordan slutningen fra spædbørnsadfærd til spædbørnspsyke ikke kun er problematisk i sig selv, men også udgrænser psykoanalysens egentlige genstand, det ubevidste, i den voksne psyke (jf. Green: *Science and science fiction in infant research*. I: Green & Stern: *Clinical and Observational Psychoanalytic Research*. *Roots of a Controversy*, London. Karnac 2000).

Når denne bog her til slut skal vurderes som absolut læseværdig, er det fordi den med sit fokus på neuroaffektiv udvikling og psykoterapi indskriver sig så præcist i det, der må siges at være *State of the art*. Psykoanalysen er i vælten. Med Stern, Fonagy og Schore præsenteres det, der kunne synes at blive en af nutidens og eftertidens psykoanalytiske skoler.